

"Еліотична" мова – вир джазових переживань та бурхливих темосплетінь, що пред'являють читачеві культурний пласт покоління пост-Першої Світової війни із прагненням змінити світ на краще[1, с. 182].

Отже, міждисциплінарний підхід до вивчення архітектоніки поетичної драми уможливив виявлення авторського інструментарію, який забезпечує поетичність драми, її жанрову специфіку.

Комплекс мовленнєвих засобів (різні види повторів, висунення, синтаксичний паралелізм, варіація однієї лексики у різних дериваційних формах) та стилістичних прийомів актуалізують джазові мотиви, які викликають емоційний резонанс та виконують естетичну функцію тексту поетичної драми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Balint Szele. Language and Ritual in T. S. Eliot's Sweeney Agonistes// The AnaChronisT 12, 2006. – P. 167-182
2. Chinitz, David. "T. S. Eliot and the Cultural Divide." Modern Language Association.JSTOR. Ramapo College of New Jersey, Mahwah, NJ., 2005 – 265p.
3. Eliot T.S. Poetry and Drama.-L.: Faber and Faber, 1950. – 45p
4. Eliot, T.S. "Sweeney Agonistes." Ed. Lawrence Rainey. Modernism: An Anthology. Malden, MA: Blackwell, 2005. – 190p.
5. Eliot T.S. The Cocktail Party // Faber and Faber.: – L., 1985. – 181 p.
6. Noam Chomsky, Syntactic Structures.-The Hague: Mouton, 1957. – 130p.
7. The Critical Heritage. Walter Pater.-edited by R.M. Seiler, 1980. – 455p.
8. Воробйова О.П. Спокушання музикою: емоційна аура музичних мотивів у художній прозі (когнітивний етюд)//Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс: Тези доповідей Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О.П. Воробйової / КНЛУ, Київ, 27 вересня 2012 р.: [відп.ред. Л.Ф. Присяжнюк]. – К.: Вид.центр КНЛУ, 2012. – 50с.
9. <http://slovopedia.org.ua/58/53404/387177.html>

УДК 811.161.2'367.635'37

Мирослава Баган
(Київ)

СПЕЦИФІКА ПРИЙМЕНИКОВОГО ВИРАЖЕННЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті з'ясовано особливості прийменникової реалізації заперечення в українській мові, установлено різні функціональні типи прийменників залежно від їх участі у вираженні заперечних суджень.

Ключові слова: прийменник, заперечення, спеціалізовані граматичні негатори, неспеціалізовані граматичні негатори, імпліцитне заперечення.

The article reveals the characteristics of prepositional expressing of negation in the Ukrainian language, identified different functional types of prepositions, depending on their participation in realization of negative sentences.

Key words: preposition, negation, specialized grammatical means of negation, unspecialized grammatical means of negation, implicit negation.

Особливості граматичного вираження заперечення в українській мові неодноразово привертати увагу мовознавців [4; 5; 3; 2]. Проте питання про межі прийменникової експлікації заперечення досі однозначно не розв'язане. Н.Г. Озерова констатує заперечну функцію лише в прийменника *без*, але вважає його не граматичним, а лексичним виразником заперечення [4, с. 54]. Інші дослідники зараховують до граматичних негаторів не тільки

прийменник *без*, а й видільні прийменники *крім / окрім, окрім, за винятком, на відміну від* [3, с. 8; 2, с. 10]. А.Й. Паславська вважає, що "семантика заперечних прийменників" є комбінованою, бо "формується, крім заперечного, орнативним компонентом значення" [5, с. 18]. Наше дослідження ґрунтується на концепції прийменника, згідно з якою він цілком позбавлений лексичного значення і спеціалізується на вираженні різних відношень між компонентами речення [1, с. 330]. Відповідно прийменники української мови безпосередньо не передають заперечного значення, проте багато з них по-різному реалізує заперечні судження. Беззастережно кваліфікувати всі прийменники як граматичні негатори не можна. **Мета** цієї статті – на нових засадах функційності проаналізувати роль українських прийменників у вираженні заперечення та уточнити їхній статус залежно від специфіки виконуваних ними функцій.

До спеціалізованих граматичних негаторів, услід за іншими дослідниками, зараховуємо передусім прийменник *без*. Дехто, як уже зазначалося, вважає його лексичним засобом вираження заперечення, що позначає "відсутність, позбавлення, видалення, відняття, протиставлення, заперечення чого-небудь" [4, с. 54]. Таке тлумачення зумовлене суто формально-граматичним підходом до аналізу речення, згідно з яким стверджувальний чи заперечний тип речення визначали за стверджувальним чи заперечним характером присудка. Відповідно речення *Я працюю без підказок* називали стверджувальним, а речення *Я не працюю без підказок* – заперечним. Власне-семантична структура таких речень засвідчує, що вони є поліпропозитивними. Незалежно від стверджувального чи заперечного типу основного предиката речення, прийменник *без* разом з відпредикатним іменником репрезентує згорнене заперечне елементарне речення, пор.: *Я працюю без підказок* → *Я працюю + Ніхто мені не підказує*; *Я не працюю без підказок* → *Я не працюю, коли мені ніхто не підказує*. Участь прийменника *без* в експлікації заперечного значення на формально-синтаксичному рівні речення дає підстави вважати цей прийменник спеціалізованим граматичним виразником заперечення.

Разом з іменниками – назвами предметів та істот прийменник *без* часто утворює предикатну синтаксему, що характеризує переважно суб'єкта стану, указуючи на відсутність у нього певної ознаки, пор.: *Човен лежав без весла* (М. Вінграновський) → *Човен лежав + Човен не мав весла*; [Ви] *вийшли з дому без ключів!* (Є. Кононенко) → *Ви вийшли з дому + Ви не взяли ключів*; *Ніна Андріївна теж без батька... росла* (Г. Гордасевич) → *Ніна Андріївна росла + Ніна Андріївна не мала батька*.

Вторинна синтаксема, виражена сполукою прийменника *без* з іменником – назвою предмета чи особи, може бути результатом згортання підрядної частини (співвідносної із заперечним реченням), поєднаної з головною умовними семантико-синтаксичними відношеннями, пор.: *Я не їстиму морозива без тебе* (В. Кожелянко) ← *Я не їстиму морозива, якщо не буде тебе*; *Я не поїду без паспорта* ← *Я не поїду, якщо не матиму паспорта*.

Прийменник *без* широко вживають з іменниками – назвами абстрактних понять, щоб заперечити наявність певних абстрактних ознак дії чи стану, пор.: *Василь... загукав без усякої потреби* (Г. Гордасевич) ← *Василь загукав + У цьому не було ніякої потреби*; *Люблю їздити містом без певної мети* (Є. Кононенко) ← *Я люблю їздити містом + Я не маю певної мети*.

Дуже часто адвербіальну синтаксему з прийменником *без* формують віддієслівні іменники, які реалізують значення дії предиката згорненого заперечного речення, пор.: *Михайло Візир... приходив... без попереджень* (Ю. Мушкетик) ← *Михайло Візир приходив + Він не попереджав нікого*; *Без насмішки... думав про себе як про вченого* (Ю. Мушкетик) ← *Сприймав себе як ученого + Не насміхався над собою*; *Він у них жив без прописки* (Г. Гордасевич) → *Він у них жив + Він не був прописаний*.

Прийменник *без* може входити до складу предикатної синтаксеми, безпосередньо вказуючи на відсутність у суб'єкта певної ознаки чи об'єкта, пор.: *Полк без дисципліни* (Б. Лепкий) ← *Полк не дисциплінований*; *Козак без вірності, що судно без керма, що віз без*

коліс, що плуг **без** лемеша, сагайдак **без** стріл, фузія **без** пороху і куль (Б. Лепкий) ← Козак **не** вірний + Це так само, як + Судно **не** має керма + Віз **не** має коліс + Плуг **не** має лемеша + Сагайдак **не** має стріл + Фузія **не** має пороху і куль.

Цікаві випадки, коли синтаксема з прийменником **без** виступає єдиним семантико-синтаксичним компонентом речення. Безперечно, це можливо лише в певних мовленнєвих ситуаціях, коли немає потреби експлікувати власне-семантичну структуру речення внаслідок очевидності її компонентів. Елімінація семантико-синтаксичної структури речення аж до заперечної синтаксеми сприяє увиразненню заперечної настанови і є особливо доречною в емоційно маркованих комунікативних актах заборони та застереження, пор.: – *Но-но, дорогий, **без образ*** (А. Крижанівський); – *Тільки **без міжнародних ускладнень**, – застеріг молодик* (О. Черногуз); – *А тепер пішли, батьку. Тільки **без імітації*** (О. Черногуз). Цей прийом використовують ще в заголовках для наголошення відсутності або неможливості чого-небудь, пор.: **Без варіантів**. "Легенда" – "Житлобуд" (Харків) – 0:2 (Високий вал, 16.06.2008); *Директор "у кубі". **Без варіантів?*** (Україна молода, 03.09.08); **Без паніки! І без рецептів?** (Україна молода, 26.11.2010); **Без шансів** на життя (Рівне вечірнє, 27.11.2008).

Заперечну функцію здатні виконувати й деякі інші прийменники української мови. Зокрема, прийменник **поза**, який спеціалізується на характеристиці розташування суб'єкта відносно чогось, у поєднанні з назвами країн чи територій заперечує присутність когось у певному регіоні, пор.: *Більшість свого життя він провів **поза** Україною* (День, 14.07.2010) ← *Більшу частину життя він **не** був в Україні*; *Абонент **поза** зоною досяжності* ← *Абонент **не** є в зоні досяжності*. Часто цей прийменник уживають з назвами спільнот (колектив, коло, шлюб, родина, Євросоюз, НАТО та ін.) або середовищ (контекст, конкурс, гра, конкуренція, мистецтво, наука, політика та ін.) для того, щоб заперечити чинись належність або стосунок до них, пор.: *Ми розуміємо, що декому, наприклад, Любі, наша вигадка здалася б неспішною, але вони – **поза** колом* (Ю. Мушкетик) ← *...але вони **не** входять до нашого кола*; *Будучи членом НАТО, Норвегія залишається **поза** Євросоюзом* (День, 12.12.2002) ← *...Норвегія **не** входить до Євросоюзу*; *У період перебудови (середина 80-х) роботи вітчизняних художників, які не вписувалися в рамки соцреалізму, вважалися **поза** мистецтвом* (День, 25.09.2009) ← *роботи ... **не** вважали мистецтвом*; *Генпрокуратура – **поза** політикою* (День, 13.03.2002) ← *Генпрокуратура **не** зважає на політику*.

Сполуки прийменника **поза** з деякими іменниками – назвами абстрактних явищ усталилися як цілісні виразники заперечних значень відсутності сумнівів (**поза** сумнівом), відсутності конкурентів (**поза** конкуренцією), незалежності від часу та моди (пор.: *Ступка – **поза** часом* (День, 04.11.2006).

Значно обмеженіше заперечну функцію виконує прийменник **повз**. Якщо в прямому вжитку він указує на дистантну локалізацію руху щодо просторового орієнтира, то в поєднанні з переносно вжитими дієсловами руху *йти, проходити, пропливати, промайнути* – на незадіяність певного суб'єкта, його неучасть у якихось діях або незацікавленні ними, пор.: *Я збагнув, що важливі процеси **проходять повз** мене* (Любка Дереш) ← *Я **не** взяв участі у важливих процесах*; *Спорт **проходив повз** мене* (С. Жадан) ← *Я **не** цікавився спортом*; *Ми **пропливли повз** Євро-2003...* (Поступ, <http://postup.in.ua/usual.php?what=9176>) ← *Ми **не** братимемо участі в Євро-2003*.

Прийменник **повз** допомагає реалізувати метафоричне перенесення руху *повз* суб'єкт → не зацікавлення / нереагування суб'єкта і в складі фразеологізму *пропускати повз вуха*, пор.: *Але Кабмін, як правило, **пропускає** зауваження АМК **повз** вуха* (День, 27.05.1999) ← *Кабмін **не** реагує на зауваження АМК*.

Викликає застереження віднесення до виразників заперечного значення прийменників **крім / окрім, опріч, за винятком, на відміну від** [3, с. 8; 2, с. 10], оскільки вони лише виділяють особу, предмет чи явище, яких не стосується стверджувана інформація, пор.: *Всім [жінка] **вділила** [хліба], **крім** веснянкуватої дівчинки...* (Є. Гуцало) ← *[Жінка] **вділила** [хліба]*

всім + Веснянкуватій дівчинці **не** вділила; *І так було протягом усіх днів за винятком сьомого* (Ю. Андрухович) ← *І так було протягом усіх днів + На сьомий день так не було; І, на відміну від ведучої Маши Єфросиніної, [Джанні Моранді] звертався до глядачів українською мовою* (Україна молода, 6.09.2007) ← *Джанні Моранді звертався до глядачів українською мовою + Маши Єфросиніна не зверталася до глядачів українською мовою*. Ці прийменники виконують суто видільну функцію і безпосередньо заперечення не передають. Заперечний зміст формується на основі всієї структури речення, тобто є імпліцитним. Його увиразненню сприяє вимова стверджувальних речень з логічним наголосом на відокремленому додаткові. Тому прийменники **крім / окрім, опріч, за винятком, на відміну від** доречніше вважати не виразниками заперечення, а лише маркерами згорнутих заперечних пропозицій у структурі речення.

Ідентифікаторами внутрішнього, імплікованого заперечення бувають й інші прийменники сучасної української мови. Зокрема, прийменник заміщення **замість** бере участь у протиставленні двох конкретних дій, явищ чи суб'єктів, тому він указує на певну заперечну імплікацію у структурі речення, пор.: *...замість бігти до дороги вони [зłodії] вискочили городами на леваду...* (Валерій і Наталя Лапікури) ← *Вони не побігли до дороги + Вони вискочили на леваду; ...рибалки розповідали, як замість їхати з ними на ловитву, рибалка ходить по березі й гукає свого приятеля...* (Е. Андрієвська) ← *Рибалка не їздить з іншими рибалками на ловитву + Рибалка ходить по березі й гукає свого приятеля* У конструкції **замість + інфінітив** неозначена форма дієслова є предикатом згорненого речення, а прийменник **замість** виступає маркером його заперечення. Проте він вживається не лише з інфінітивом, а й з іменниками, з якими також формує вторинну синтаксему, що співвідноситься із заперечним судженням, пор.: *...замість нього [резидента] давно вже працює наш товариш* (В. Кожелянко) ← *Резидент уже не працює + Працює наш товариш; Замість білого капелюшка дівчина взяла червоний* ← *Дівчина взяла не білого капелюшка + Дівчина взяла червоний капелюшок*.

Імпліцитне заперечення маркують також прийменники **всупереч (усупереч), попри, наперекір, незважаючи на**. У сучасній українській мові вони спеціалізуються на оформленні детермінантів допустовості, що вказують на осіб чи обставини, які не підтримують дію чи стан, названий основним предикатом. На власне-семантичному рівні речення детермінантам допустовості відповідає згорнене елементарне речення заперечного змісту, пор.: **Всупереч** *моїм сподіванням, матір застав уже вдома* (В. Нестайко) ← *Я застав матір вдома + Я цього не сподівався; Попри прогнози синоптиків, осінь видалася теплою* ← *Осінь видалася теплою + Синоптики цього не прогнозували*.

Отже, спеціалізованим граматичним виразником заперечення в українській мові є лише прийменник **без**, який послідовно вживають для оформлення заперечних суджень про відсутність в суб'єкта певної ознаки. Прийменники **поза, повз** – це неспеціалізовані, вторинні негатори, що тільки за певних контекстуальних умов передають такі заперечні значення, як відсутність у певному місці, неналежність до чогось, неучасть у чомусь або незацікавлення чимсь. Прийменники, призначені для реалізації видільних (**крім / окрім, опріч, за винятком, на відміну від**) заміщувальних (**замість**) та допустових (**всупереч (усупереч), попри, наперекір, незважаючи на**) відношень, безпосередньо заперечення не експлікують, а слугують лише маркерами згорнутих заперечних пропозицій у структурі речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К.: Пульсари, 2004. – 398 с.
2. Діброва В.М. Мовні та мовленнєві засоби вираження заперечення в англійському й українському офіційно-діловому дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / В.М. Діброва. – К., 2011. – 19 с.

3. Кардаш Л.В. Мовні засоби вираження заперечення і протиставлення в українській літературній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / Л.В. Кардаш. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 20 с.
4. Озерова Н.Г. Средства выражения отрицания в русском и украинском языках / Н.Г. Озерова. – К.: Наук. думка, 1978. – 118 с.
5. Паславська А.Й. Заперечення та сфери його дії: семантика, синтактика, прагматика, просодика: автореф. дис. ... докт. філол. наук: спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / А.Й. Паславська. – К., 2006. – 35 с.

УДК 811.111:81'42

Григорій Баран
(Херсон)

**ДИФЕРЕНЦІЙНІ МАРКЕРИ ВЕБ-САЙТІВ
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ США І ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
(на матеріалі англomовного політичного інтернет-дискурсу)**

У статті проаналізовано політичний дискурс веб-сайтів американських (Республіканської та Демократичної) і британських (Консервативної та Лейбористської) політичних партій та визначено їх диференційні маркери.

Ключові слова: політичний дискурс, партія, Інтернет, веб-сайт, ітертекстуальність, гіпертекст.

The article analyzes political discourse of American (Democratic and Republican) and British (Labour and Conservative) political parties websites and defines their differential markers.

Key words: political discourse, party, Internet, website, intertextuality, hypertext.

Політичний дискурс є складним, багатоаспектним об'єктом наукового дослідження, який завжди викликає великий інтерес учених різних областей. Поява Інтернету і широкого спектру технічних засобів, які він пропонує, визначає необхідність подальшого детального вивчення цього важливого соціального і мовленнєвого явища у нових умовах Інтернет-простору.

Широке розповсюдження Інтернету дає змогу виділити окремих різновид політичного дискурсу – політичний дискурс у мережі Інтернет. У сфері Інтернету політичний дискурс набуває нових динамічних характеристик, які розширюють зону дослідження. Зокрема аналіз політичного веб-дискурсу полягає не лише в дослідженні повідомлення, контексту комунікації, ролі учасників (адресата та адресанта, взаємостосунків між ними, соціального статусу), значне місце відводиться також розгляду звукових, графічних, анімаційних засобів, що в комбінації можуть розширювати, або навіть змінювати повідомлення [8, с. 1].

Актуальність цієї статті зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвокогнітивних студій на з'ясування природи такого складного явища, як дискурс, вивчення його різних типів та виокремлення нових підтипів уже досліджених дискурсів. Розширення інформаційного простору викликає потребу виявлення особливостей функціонування політичного дискурсу у віртуальному середовищі та здійснення його комплексного дослідження.

У наукових працях дискурс у мережі Інтернет називають по-різному:

- електронний дискурс;
- веб-дискурс;
- комп'ютерний дискурс;
- Інтернет-дискурс;
- віртуальний дискурс та ін.